

Trenutno u crnogorski rudnicima radi manje od četvrtine nekadašnjeg broja zaposlenih. Iako je broj radnika drastično manji, rizici i opasnosti su ostali isti i česte su povrijeđe rudara. Samo tokom posljednjih pet godina u crnogorskim rudnicima poginuo je jedan rudar, a osam je teško povrijeđeno a najviše stradalih je u Beranama. U svim ovim slučajevima, inspekcija je proglasila odgovornim radnike. Inspekcija takođe i sama priznaje da su propisi zastarjeli i da ih treba mijenjati.

Rudar M.K. koji se već dvije sedmice oporavlja u Kliničkom centru Crne Gore i van je životne opasnosti, pamtiće ono što se desilo 17. marta, kao dobar razlog za to što se na ulazu u podzemne hodnike pozdravlja sa “srećno”.

U jami Đurakov do, Rudnika boksita, u Nikšićkoj Župi, dok je obavljao svakodnevni posao bušioaca, dvjesto metara ispod zemlje, na njega se обруšila veća količina rudnog sloja.

U tom trenutku bio je sagnut, pa su mu veći komadi pali na leđa i teško povrijedili kičmeni stub. Kolege su ga iznijele iz jame, a zatim su ga preuzeli ljekari iz Nikšića i organizovali prevoz u u Podgoricu, gdje je operisan.

Iz Inspekcije za rudarstvo, koja je nadležna i za zaštitu na radu u rudnicima, nije bilo moguće dobiti detalje o nesreći, jer je istraga još u toku, a uključilo se i nikšićko tužilaštvo.

„U toku je izviđaj i prikupljanje potrebnih obavještenja preko Uprave policije, a uzrok nezgode biće poznat nakon pribavljanja nalaza i mišljenja vještaka odgovarajuće struke”, kazala je Centru za istraživačko novinarstvo (CIN-CG) zamjenica državnog tužioca Vesna Krivokapić.

Jama Đurakov do bila je zatvorena od početka 90-tih godina prošlog vijeka i tek nedavno je u njoj obnovljeno kopanje rude. Kolege povrijeđenog radnika kazali su za CIN-CG da je ova jama specifična, jer su njeni hodnici širi nego u drugoj jami Biočki stan, što zahtijeva veću opreznost.

Povrijeđeni rudar je angažovan u firmi “Zeta mine”, koja je podizvođač “Uniprom metala” vlasnika i koncesionara Boksita, iz čije uprave nijesu odgovorili na pitanja CIN-CG o ovom slučaju, kao i o mjerama zaštite i zdravlja na radu koje preduzimaju.

Nesreće u rudnicima više nijesu tako česte, jer je i rudara i rudnika je sve manje. To je, ipak, i dalje jedno od najopasnijih zanimanja. U posljednjih pet godina u crnogorskim rudnicima poginuo je jedan rudar, dok je osam teško povrijeđeno. U slučaju smrtnog ishoda i sedam ranijih teških povreda, inspekcija je utvrdila da su za nesreće krivi upravo nastradali radnici. Umjesto nekadašnjih 5.500 radnika, koliko ih je bilo početkom ovog vijeka, u četiri rudnika u Crnoj Gori sada radi oko 1.200. Pored Rudnika boksita kojim sada upravlja kompanija

Uniprom metali, poslije niza turbulentnih privatizacija Rudnik uglja Pljevlja je u vlasništvu EPCG, vlasnik Rudnika olova i cinka Gradir Montenegro iz Pljevalja je poljski „Boleslaw”, dok Rudnikom mrkog uglja iz Berana upravlja Metalfer iz Srbije.

Najviše nesreća bilo je u beranskom rudniku u kojem je jedan radnik poginuo, a pet je teško povrijeđeno. Dvije teške povrede bile su u Rudnicima boksita, a jedna u Rudniku uglja Pljevlja. Gradir Montenegro, bivša Šuplja stijena, nije imao nezgoda sa teškim povredama radnika.

Nesreća u kojoj je poginuo rudar L. M. u beranskom rudniku desila se 15. aprila 2016. godine u četiri i po sata ujutro, na samom kraju treće smjene, u jami na dubini od 216 metara. Iz Rudarske inspekcije su za CIN-CG, rekli da je, na osnovu uvida u dokumentaciju, obavljenog uviđaja i izjava grupe radnika koji su radili sa nastradalim i bili direktni očevici nesreće, utvrđeno da su se, čisteći dvolančani grabuljasti transporter DGT, u momentu nesreće L. M. i drugi rudar Đ.D. našli u nebezbednoj zoni, takozvanoj komori otkopa, čime su ugrozili svoju bezbednost. Đ.D je tada zadobio lakše povrede. Inspekcija je konstatovala da je L.M. bio odgovoran za nesreću.

Na površinskom kopu Potrlica Rudnika uglja Pljevlja 28. jula 2017. godine teže je povrijeđen rudar S.R. Iz inspekcije kažu da je utvrđeno da radnik prilikom manipulacije sa visokonaponskim kablovima nije poštovao procedure iskopčavanja rastavljača. Došlo je do pojave strujnog voltinog luka, pa je rudar zadobio teške opekotine na koži. Inspekcija je konstatovala krivicu povrijeđenog radnika za ovu nezgodu.

U jami Biočki stan Rudnika Boksita 18. septembra 2018. godine dogodila se nesreća u kojoj je teško povrijeđen radnik Lj.K. Ovaj pomoćnik bušioaca, bio je zaposlen kod podizvođača kojeg su angažovali Uniprom metali. Nezgoda se desila na pet kilometara od ulaza u jamu. Inspekcija je utvrdila da je radnik bio u nepravilnom klečećem položaju na poklopcu mašine bušilice kada je namotavao niskonaponski kabl, iako ga je poslodavac ranije pismeno upozorio da to ne smije da radi. Mašina mu je prignječila desno stopalo.

Rudar M.O. teško je povrijeđen 9. oktobra 2018. godine u jami Petnjik Rudnika mrkog uglja u Beranama. Inspekcija je utvrdila da je ručno utovarao ugalj u grabuljasti transporter iz kojeg je ispao komad jalovine i povrijedio mu leđa i desnu nogu. U inspeksijskom izvještaju je navedeno da je on lično odgovoran za povredu, kao i da je u trenutku nesreće samoinicijativno pokrивao drugo radno mjesto.

U istom rudniku 26. decembra 2018. godine u 20 časova teško je povrijeđen radnik D.I. Tokom uviđaja utvrđeno je da se zbog nedovoljne pažnje prilikom kretanja pored transportera okliznuo, pao i povrijedio desnu nogu. On je uklanjao materijal sa transportera koji je bio u radu, što je zabranjeno. Inspekcija je konstatovala da je bio upoznat sa mjerama

zaštite na radu, kao i poslovima na kojima je povrijeđen.

Nepun mjesec dana kasnije u istom rudniku 22. januara teško je povrijeđen radnik Đ.M, kada mu je komad laporca iz jamskog bunkera pao na srednji prst desne ruke. Uzrok povrede, kako su naveli iz Inspekcije, je nedovoljna pažnja povrijeđenog radnika prilikom odglavlivanja začepljenog jamskog bunkera. Nezgoda je, kako su pojasnili, mogla biti spriječena da je manje otvorio „usta“ bunkera i postavio odgovarajuću zaštitu.

Šest dana kasnije u istom rudniku 28. januara 2019. godine desila se nova nezgoda kada je teško povrijeđen radnik R. D. u Rudniku mrkog uglja u Beranama. Prema izjavama drugih radnika, koje je dobila Inspekcija, prilikom čišćenja materijala ispod pogonskog korita grabuljastog transportera, koji je bio podignut ručnom dizalicom, ovom radniku je na lijevu šaku palo korito transportera i polomilo mu jedan prst. Inspekcija je konstatovala da radnik nije bio dovoljno pažljiv, iako je bio upoznat sa mjerama zaštite i poslovima na kojima je povrijeđen.

U Beranskom rudniku 17. juna prošle godine desila se nova nezgoda kada je radnik I. B. teško povrijedio ruku, na koju je pao komad drveta prilikom dopreme građe sa jednog na drugi grabuljar. Inspekcija je konstatovala da je radnik sam kriv, zbog nepažnje, iako je bio upoznat sa mjerama zaštite i poslovima.

„Nepažnja pojedinih radnika i želja da što prije završe sa nekom radnom operacijom je najveći uzrok povređivanja. Većina radnika sa dužim radnim stažom se pridržava propisanih mjera, i može se reći da se u rudnicima Crne Gore u velikom obimu koristi kolektivna i lična zaštitna oprema”, saopšteno je za CIN-CG iz Inspekcije za rudarstvo.

Inspekcije rudarstva, ipak, priznaju i da su propisi u ovoj oblasti zastarjeli i da postoji potreba da se mijenjaju.

„S obzirom da u rudarstvu postoje posebni propisi iz zaštite na radu koji se nijesu mijenjali zadnjih 30 godina, te da je Zakon o rudarstvu lex specialis za oblast rudarstva, neophodno bi bilo uskladiti Zakon o rudarstvu i Zakon o zaštiti i zdravlju na radu, a prethodno donijeti nove propise iz oblasti rudarstva, radi što bolje primjene ovih propisa”, istakli su iz Inspekcije za CIN-CG.

Rudari u Crnoj Gori nemaju granski sindikat i kolektivni ugovor. Time je sindikalnim organizacijama ostalo da se same bore za radnička prava, pa i na zaštitu i zdravlje na radu, kao i za benefite zbog radnih mjesta sa visokim rizikom. Jedino je Sindikalna organizacija Rudnika uglja Pljevlja, članica granskog Sindikata energetike, uspjela da u kolektivni ugovor za tu djelatnost uvrsti svoje članove i njihova radna mjesta.

Predsjednik ovog sindikata Miloš Obrenić, u razgovoru za CIN-CG, kaže da je sistem zaštite na radu na zadovoljavajućem nivou, iako može i trebalo bi da bude na mnogo višem.

“Ovo je opasan posao, radi se u teškim uslovima sa jakim mašinama i dovoljan je samo sekund nepažnje da se dogodi nesreća. Stariji radnici imaju iskustva, dok se nezgode većinom dešavaju kod mladih. Zaštitne opreme ima, iako bi mogla da se redovnije obnavlja i dopunjuje. Dobili smo sada i maske protiv korona virusa, pa se pridržavamo i tih mjera”, kazao je Obrenić.

On je naveo da postoji problem kod definisanja radnih mjesta u rudarstvu.

“Stručne institucije za zaštitu na radu su za mnoga mjesta utvrdila da su rizična za život i zdravlje, međutim Vladinim propisima za neka od njih nije predviđen beneficirani radni staž”, kazao je Obrenić.

Uprava pljevaljskog rudnika nije odgovorila na pitanja CIN-CG o mjerama zaštite i zdravlja na radu koje preduzimaju.

Svaki osmi povrijeđen - Berancima nije mnogo

Rukovodilac službe zaštite na radu u beranskom rudniku Jovanka Bogavac, koja je ovu dužnost preuzela prošle godine, kaže da svi radnici u jami koriste zaštitnu opremu i pridržavaju se mjera zaštite na radu, jer su svjesni opasnosti koje podzemna eksploatacija podrazumijeva.

„U prošloj godini imali smo 14 povreda na radu, od čega deset lakših i četiri teže.

Računajući na prosječan broj od 110 radnika, to je po jedna povreda na svakih osam radnika u godini, što se može smatrati izuzetno malim brojem, s obzirom na složenost poslova i potencijalne opasnosti u podzemnoj eksploataciji uglja. Teže povrede se uglavnom odnose na frakture kostiju ruke usljed mehaničkog udara komada drveta, ili metala pri rukovanju”, izjavila je Bogavac za CIN-CG.

Ona je kazala da svi zaposleni imaju važeće ljekarsko uvijerenje kao i kolektivno zdravstveno osiguranje.

Izveštaj kompanije za prošlu godinu pokazuje da su im radnici znatno duže bili na bolovanju zbog bolesti - 8.304 sata, nego zbog povreda na radu - 5.424 sata.

Zimi je najviše okliznuća

Iz Rudnika olova i cinka Gradir Montenegro (nekadašnja Šuplja stijena) kazali su da su u protekle četiri godine i od početka ove godine imali ukupno 17 povreda radnika na radu i da su sve bile lake.

U 2016. godini bilo je osam povreda, u 2017. tri, u 2018. dvije, prošle godine tri, a od početka ove godine jedna povreda na radu.

„Uzroci povreda su bili okliznuća i sitne nezgode prilikom rukovanja sredstvima za rad, koje

su za posljedicu imale lakše povrede prstiju, uganuća zgloba, manja nagnječenja i slično. Te povrede nijesu zahtijevale duže odsustvo, već su se zaposleni uglavnom vraćali na rad nakon 7 do 15 dana”, odgovorili su za CIN-CG iz ove kompanije.

Okliznuća su, kažu, naročito česti uzroci povreda u zimskom periodu godine.

„U našoj kompaniji postoji mogućnost kažnjavanja zaposlenih koji ne koriste propisanu zaštitnu opremu ili se ne pridržavaju propisanih mjera zaštite na radu. Međutim, do sada nismo imali većih prestupa zaposlenih u tom pogledu, tako da nismo posezali za kažnjavanjem. Manje prestupe rješavali smo usmenim opomenama i upozorenjima”, naveli su iz uprave.

U sindikatu ove kompanije nijesu imali primjedbe na kvalitet zaštite na radu o kojoj brine služba sa pet zaposlenih.

„Svi zaposleni su prošli obuku i posjeduju uvjerenje Instituta za razvoj istraživanja u oblasti zaštite na radu iz Podgorice, kojim se potvrđuje da su osposobljeni za bezbjedan rad na poslovima koje obavljaju. Kompanija posjeduje dovoljne količine rezervne zaštitne opreme i njeno obnavljanje je redovno”, kazao je pravnik Gradir Montenegro Jovica Tanjević.

Slično iskustvo sa okliznućima zimi, kao najčešćim i lakim povredama, potvrdili su i iz sindikalne organizacije pljevaljskog rudnika.

Najveća tragedija u Jugoslaviji odnijela 180 rudara

U bivšoj Jugoslaviji rudari su bili simbol socijalističkog rada, a jedan od njih Alija Sirotanović, rekorder koji je u jednoj smjeni sam iskopao 17 tona uglja i time nadmašio rekord sovjetskog kolege Alekseja Stahanova. Alijin lik je 1987. godine odštampan na novčanici od 20.000 dinara.

U SFRJ desile su se dvije velike rudarske nesreće i to u razmaku od manje od godinu dana. U novembru 1989. godine u Aleksinačkim rudnicima poginuo je 91 rudar u požaru izvanog nepravilnim zavarivanjem, a u rudniku uglja Dobrnja-Mramor Kreka kod Tuzle u avgustu 1990. godine poginulo je 180 rudara u eksploziji usljed zapaljenja ugljene prašine, čiji uzrok nikada nije utvrđen.

Mnogi rudnici u državama nastalim na području bivše Jugoslavije su zatvoreni, ili rade sa manjim brojem radnika, ali se nesreće i dalje dešavaju.

Prema izvještajima koji se mogu naći na internetu, u Srbiji je 2015. godine od ukupno 42 radnika koji su poginuli na radnom mjestu 16 bilo iz rudarstva. U rudnicima u Srbiji te godine je radilo 22 hiljade radnika.

U Federaciji BiH inspekcija je u oktobru prošle godine objavila devetomjesečni izvještaj u kojem je navedeno da su u njihovih 13 rudnika sa 13,2 hiljade zaposlenih imali dva smrtna

slučaja, 51 težih i 635 lakših povreda. Samo u Rudniku Banovići bilo je 200 povreda od čega 15 težih. Otkriveni su nedostaci u gotovo svim segmentima rada ovog Rudnika.

U rudarstvu u Hrvatskoj rade 4,2 hiljade radnika, a prema podacima Zavoda za javno zdravstvo u 2018. godini imali su tri teže povrede, godinu ranije osam, a 2016. godine četiri teške povrede na radnom mjestu.

Otvori-zatvori, kupi-preprodaj

Rudnike Boksita, osnovane 1948. godine, zajedno sa Kombinatom aluminijuma 2005. godine kupila je firma Rusal Olega Deripaske. Rusi su napustili rudnik 2008. i on je otišao u stečaj. Taj period obilježili su brojni protesti rudara, a nekoliko puta su se i zatvarali u jamu Biočki stan. Traganje za novim vlasnikom trajalo je 13 godina, a u međuvremenu su najavljivali, pa odustajali Mađar aluminijum 2008. godine i poljski Onico 2015. godine. Tada su imovinu Boksita i koncesiju preuzeli "Uniprom metali" Veselina Pejovića. U odnosu na period prije privatizacije Boksiti su izgubili oko hiljadu i po radnika.

Rudnik olova i cinka Šuplja stijena u Pljevljima od osnivanja 1953. godine prvi put je zatvoren 1987. zbog nerentabilnosti. Ponovo je radio od 1996. do 2000. godine kao dio kosovske Trepče. Stečaj je pokrenut 2004. godine, a 2006. godine za 401 hiljadu eura kupila ga je firma Gradir Montenegro u vlasništvu Veselina Pejovića i slovenačkog biznismena Franca Rejmera. Između partnera izbio je sukob, kada je Rejmer optužio Pejovića da je nezakonitom dokapitalizacijom došao do većinskog vlasništva. Poljska firma „Boleslaw“ od Pejovića je kupila 2011. godine 51 odsto akcija, a ostatak 2013. Od nekadašnjih 450, sada u rudniku radi 140 radnika. Gradir je 2018. imao milion i po eura neto profita.

Sadašnja jama Petnjik beranskog Rudnika mrkog uglja otvorena je 1980. godine kada je završena eksploatacija u Budimlji. Rudnik je naredne dvije decenije često zatvaran, a Vlada ga je 2001. godine prodala vojvođansko-slovačkom preduzeću "Gradeks HBPC". Oni su ubrzo prekinuli rad, a 2004. godine proglašen je stečaj. Tek iz devetog pokušaja imovinu rudnika krajem 2007. godine za milion i po eura kupila je firma Viktora Restisa i Petrosa Statisa „Balkan enerđži". I pored najave da će uložiti 120 miliona eura u rudnik i gradnju termoelektrane, ništa se nije desilo i minimalna proizvodnja je prekinurta 2012. godine, a radnici su štrajkovali u jami tražeći neisplaćene zarade. Grci su kompaniju prodali 2014. godine srpskom "Metalferu" koji je 2015. pokrenuo proizvodnju.

Rudnik je prošle godine imao poslovni gubitak 980 hiljada eura.

Rudnik uglja Pljevlja počeo je sa proizvodnjom 1952. godine. Poslije vaučerske privatizacije fondovi i sa njima povezane kompanije do 2009. godine stigle su na 40 odsto vlasništva, država je imala 31 procenat, a Aco Đukanović oko 10 odsto. Italijanska kompanija A2A je

2009. godine kupila 40 odsto akcija za 19 miliona eura, što je praćeno sumnjom o namještanju cijene. Vlada je 2018. otkupila akcije od A2A i Đukanovića za oko 17 miliona eura. Đukanović je dobio 3,8 miliona eura.

Za vrijeme uprave u kojoj je bila A2A, kroz nekoliko racionalizacija broj zaposlenih je smanjen sa 1200 na 700 radnika. Rudnik je prošle godine imao profit od 10 miliona eura.

Izvor: cin-cg.me